

Languages on this page:

ISSN 1652-7224 ::: Publicerad den 29 april 2009

Utskriftsvänlig pdf-fil

[Läs mer om fotboll på idrottsforum.org](#)

Den vardagliga rapporteringen om fotboll på dagspressens sportsidor och i sportbilagor handlar till största delen om enskilda spelare, deras skador och tillfrisknande, deras framgångar eller tillkortakommanden i den ena eller den andra matchen, deras prislapp vid köp eller försäljning. Mindre sällan skrivs det om lagens tränare – annat än för att klaga på dem för att den ene eller andre för tillfället oskadade, ej avstängde stjärnan fick starta på bänken, eller placerades där redan efter en halvlek. Vi har på **annan plats i dessa spalter** kunnat läsa hur norska sportjournalister under guldåren under Egil "Drillo" Olsen på 1990-talet ägnade spaltkilometrar åt att diskutera spelsystem, taktik och strategier. Och kanske krävs det en fotbollstränare med Drillos kvaliteter och visioner för att väcka intresse för schackaspekten på fotboll. "The formation is the only thing that's important", heter det i inledningen till den brittiske journalisten Jonathan Wilsons senaste bok, *Inverting the Pyramid: A History of Football Tactics* (Orion Books), och en förtjust Hans Bolling instämmer i detta uttalande. Vår recensent, som har läst en och annan fotbollsbok i sina dar, har avnjutit Wilsons bok med finsmakarens distans, men har ohjälpligt ryckts med i vad som av allt att döma faktiskt är den första heltäckande boken om fotbollstaktikens och spelsystemens historia.

En aspekt av fotbollens kulturhistoria

Hans Bolling

Historiska institutionen, Stockholms universitet

Jonathan Wilson

Inverting the Pyramid: A History of Football Tactics

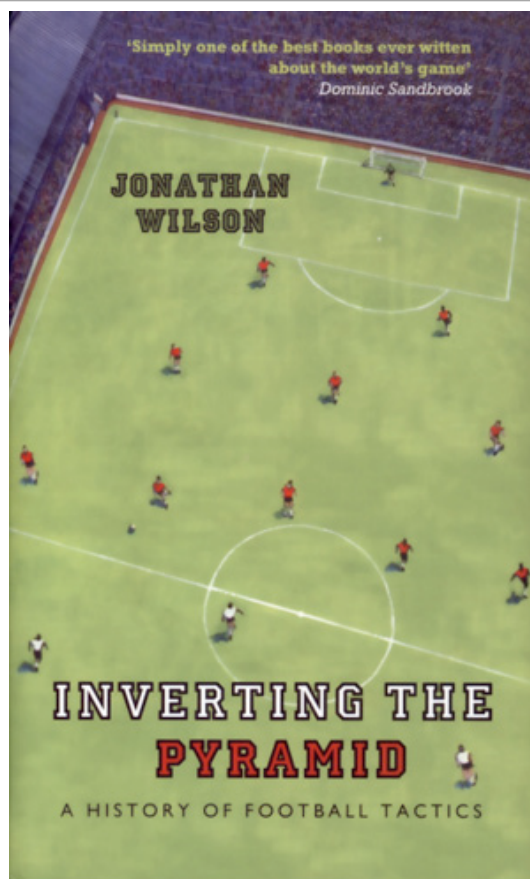
374 sidor, inb., ill.

London: Orion Books 2008

ISBN 978-0-7528-8995-5

Med den allsvenska premiären för dörren känner jag mig synnerligen lyckligt lottad. Det beror inte främst på att serietabellen alltid är nöjsam läsning så länge som inga poäng delats ut, den serietabell som ställs upp i bokstavsordning är ju den enda tabellen som aldrig ljuger. Det beror framför allt på att jag haft förmånen att läsa en ovanligt underhållande bok, som mer än väl svarat upp mot mina högt ställda förväntningar, Jonathan Wilsons *Inverting the Pyramid: A History of Football Tactics*. I förlagsreklamen till den sägs att det är den första heltäckande boken om fotbollstaktiken och spelsystemens historia. Jag vet inte om det är helt sant men tror att det kan ligga en hel del i den storvulna utfästelsen.

Till att börja med är det väl lika bra att slå fast att *Inverting the Pyramid* inte är ett akademiskt verk. Wilsons bok bör snarast ses som ytterligare ett, det kanske roligaste hittills, alster i den rännil av social- och kulturhistoriskt inspirerade fotbollsböcker, skriva av journalister med kopplingar till *Financial Times* och andra mer seriösa engelska tidningar, som inleddes med Simon Kupers *Football Against the Enemy* 1994. Wilson har också tidigare publicerat sig i den genren med

Behind the Curtain. Travels in Eastern European Football, vilken dock inte når samma höjder som hans bok om spelsystemens historia. På bokens skyddsomslag finns också berömmande ord från såväl Simon Kuper som Henry Winner.

Boken upplägg är traditionellt, i huvudsak kronologiskt även om kronologin ibland får ge vika för tematik. Vi får följa fotbollens utveckling från dess inte allt för sofistikerade engelska ursprung via skotskt kortpassningsspel till Donaubäcken och La Platas utlopp, WM-systemet, Pozzis Italien, brasiliansk systematik, holländsk totalfotboll och engelsk långbollande med mera. Östeuropa ges glädjande nog en ganska stor plats i fotbollstaktikens utveckling, det är inte bara Ungerns 1950-talslag och Valeriy Lobanovskys Dynamo Kiev som uppmärksammas utan även sovjetiska fotbollstränare som Boris Arkadiev, som utvecklade något som liknade 4-2-4 med Dynamo och CSKA Moskva under 1930- och 1940-talen, och den moderna fotbollens fader Viktor Maslov.

Inverting the Pyramid tar oss alltså med på en resa inte bara i tiden utan också i rummet, vilket ger täckning för orden om att det rör sig om en heltäckande historia om fotbollens spelsystem. Det måste dock framhållas att fotboll, trots allt tal om att det är hela världens spel, framför allt har varit en europeisk och sydamerikansk angelägenhet, i alla fall när det gäller att utveckla spelet. Det internationella greppet är något som skiljer Wilsons bok från andra böcker som fokuserat på spelsystemens utveckling inom fotbollen, till exempel Bill Sunds *Fotbollens maktfält* som delvis tar sig an samma saker men från ett något annorlunda perspektiv.

Man kan inte anklaga Wilson för att överskatta det engelska inflytandet på fotbollens utveckling. När fotbollens moderland får vara med är det snarast som en reaktionär relief till det som sker på andra håll: Centraleuropa, Sydamerika eller till och med Sovjetunionen. Sverige får föga överraskande finna sig i att hamna i skymundan i denna historia. Wilson har dock tagit del till Tomas Petersons engelskspråkiga artikel om den svengelska modellen, vilket innebär att herrarnas Arnesson, Houghton och Hodgson får vara med på ett hörn. Låt vara att det hela tar sin början med en missuppfattning: "in the aftermath of Sweden's failure to qualify for the 1970 World Cup".

Redan i förordet till sin svenska fotbollshistorik slår ju Sund också fast att det brittiska fotbollstänkandet dominerat svensk fotboll i ett historiskt perspektiv.

Med tanke på att England redan före sekelskiftet 1900 var tämligen reaktionärt i sitt förhållande till hur fotboll skulle spelas så är Helge Ekroths uttalande när han återvände till Sverige från sitt Engelsläventyr

1914 talande för den svenska fotbollens taktiska nivå: "Jag har haft f – t angenämt och lärt en massa under de här fem månaderna? I England där träna de fotboll. Ni skulle se på hösten, då det börjas, man går ut på plan en 20 stycken, två ställa sig i målet, och så tar man 10–15 bollar och tränar bollbehandlingen och skjutskickligheten framför ett mål. Det är träning det! Här är man ju en trettio stycken, som hava en stackars boll att slå mot ett mål en stund. Så håller man på i en timme och så går man hem, nöjd med sin träning."

Jag är alltså barnsligt förtjust i Wilsons bok. De enda personer som kanske inte kommer att uppskatta boken, eller snarast det sätt på vilket jag kommer att använda de kunskaper den givit mig, är nog mina bänkggrannar på Råsunda som kan se fram emot ett år fullt av referenser till bröderna Meisl, Wienskolan och fotbollens estetiska värden, Gusztáv Sebes, Ungerns gyllene generation och Nándor Hidegkuti tillbakadragna centerspel, den förändrade offsideregeln, Herbert Chapman och den tredje backen med mera.

Även personer som inte helt och fast delar uppfattningen att formen är allt inom fotbollen kan ha mycket glädje av Wilsons bok. Det som gör att personer som saknar intresse för fotbollens taktiska finesser kan ha utbyte av *Inverting the Pyramid* kan dock också ses som en brist. Boken hade helt enkelt vunnit på en hårdare redigering, ty även om Wilson är en flyhänt skribent som på ett elegant sätt väver in spelsystemens utveckling i ett bredare sammanhang så har ju trots allt det mesta han tar upp när han lämnar fotbollens kärna redan skrivit flera gånger tidigare. Wilson själv, Simon Kuper, Tony Mason, David Winner med flera har ju redan publicerat en mängd "kulturhistoriska" fotbollsguider.

Hur fascinerande kopplingen mellan kaffehus och Wienfotbollen under 1920-talet än är så har ju faktiskt historien om Mattias Sindelar berättats så många gånger att det inte behöver göras en gång till. Wilsons försök att väva samman 1900-talets historia med sin historia om spelsystem och taktik tillför helt enkelt sällan någon nytt.

Det händer tyvärr också att Wilson slarvar med detaljer, vilket kan exemplifieras med det avsnitt som handlar om Sverige. Som vi alla vet misslyckades ju Sverige inte alls med att kvalificera sig till fotbolls-VM 1970 och även om Eric Persson var en stor fotbollsledare på många sätt och vis så var han också tränare för Malmö FF fram till Bob Houghtons ankomst. Malmö hade så vitt jag vet även innan det engelska experimentet knutit till sig utländska tränare, till exempel Vaclav Simon, Istvan Wampetits och Antonio Duran. Det kan tyckas handla om hårklyverier men när det gäller spelsystemens utveckling så handlar det ju allt som oftast om just detaljer.

Är taktik och spelsystem intressant nog för en närmare 400 sidor tjock bok? Svaret på den frågan kan inte bli något annat än ja, när två lika skickliga lag möts så vinner ju oftast det lag som bäst lyckas kombinera ett innovativt anfallsspel med ett välorganiserat försvarsspel. Det finns helt enkelt ingen anledning att argumentera emot det påstående som läggs in en argentinsk journalists mun i bokens inledning: "The formation is the only thing that's

” Är taktik och spelsystem intressant nog för en närmare 400 sidor tjock bok?

important”. Trots mina smärre randanmärkningar så är jag fullständigt övertygad om att *Inverting the Pyramid* kommer att finns med i den absoluta toppen när jag gör upp en tabell över de böcker jag läst i år.

© **Hans Bolling 2009.**

-
- Köp boken från [Bokus.se](https://www.bokus.se)
  - Kjøp boken fra [Capris.no](https://www.capris.no)
  - Køb bogen fra [eLounge.dk](https://www.elounge.dk)
  - Buy this book from [Amazon.co.uk](https://www.amazon.co.uk)
  - Buy this book from [Amazon.com](https://www.amazon.com)